

Sammanfattning

Fråga om tillämpning av den s.k. tvåmånadersregeln i 18 § andra stycket anställningsskyddslagen. En arbetsgivare åberopar som grund för avskedande det förhållandet att arbetstagaren dömts för brott. Arbetstagersidan gör gällande att tvåmånadersfristen skall beräknas med utgångspunkt från den dag då arbetsgivaren fick del av tingsrättens dom och arbetstagarens överklagande eftersom arbetstagaren erkänt de faktiska omständigheterna och endast överklagat tingsrättens dom i påföljdsdelen. Arbetsgivaren hävdar att fristen skall beräknas med utgångspunkt från den dag då hovrättens dom vann laga kraft eftersom det, enligt arbetsgivaren, var fråga om förnekad brottslighet och det funnits utrymme för att skuldfrågan i hovrätten skulle kunna komma i ett annat läge än i tingsrätten. Arbetsdomstolen finner att arbetsgivaren har haft rätt att avvakta lagakraftvunnen dom i brottmålet. Slutsatsen blir därför att arbetsgivaren är oförhindrad att lägga den aktuella brottsligheten till grund för avskedandet.

PostadressBox 2018
103 11 STOCKHOLM**Besöksadress**

Stora Nygatan 2 A och B

Telefon

08-617 66 00

Telefax

08-617 66 15

kansliet@arbetsdomstolen.sewww.arbetsdomstolen.se

ARBETSDOMSTOLEN

MELLANDOM
2005-11-02
StockholmDom nr 107/05
Mål nr A 292/04**KÄRANDE**

Svenska Polisförbundet, Box 5583, 114 85 STOCKHOLM
Ombud: förbundsjuristen Ullika Dalén, LO-TCO Rättsskydd AB,
Box 1155, 111 81 STOCKHOLM

SVARANDE

Staten genom Rikspolisstyrelsen, Box 12256, 102 26 STOCKHOLM
Ombud: kommissarien Linn Sidén, adress som ovan

SAKEN

Ogiltigförklaring av avskedande m.m.; nu fråga om tillämpning av två-
månadersregeln i 18 § andra stycket anställningsskyddslagen

Yrkanden m.m.

Mellan Svenska Polisförbundet (förbundet) och staten genom Rikspolis-
styrelsen (staten) gäller kollektivavtal. L.G. är medlem i förbundet.

Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen beslutade den 13 september
2004 att avskeda L.G. från hans anställning som inspektör vid
Polismyndigheten i Västra Götalands län. Han hade dessförinnan, under
augusti månad 2004, underrettats om avskedande i enlighet med 30 § anställ-
ningsskyddslagen. Grunden för avskedandet var att L.G. dömts för brott
enligt en dom meddelad av Göteborgs tingsrätt den 16 februari 2004.
Hovrätten för Västra Sverige ändrade domen i påföljdsdelen den 7 juli 2004,
varefter domen vann laga kraft den 5 augusti 2004.

Förbundet har väckt talan mot staten och i första hand yrkat att Arbetsdom-
stolen skall ogiltigförklara avskedandet av L.G. samt förplikta staten att till
L.G. utge ett allmänt skadestånd om 150 000 kr. För det fall
Arbetsdomstolen skulle finna att det inte funnits skäl för avskedande, men
väl saklig grund för uppsägning, har förbundet yrkat att staten skall förpliktas
att till L.G. utge dels ett allmänt skadestånd om 120 000 kr, dels ett
ekonomiskt skadestånd om 27 956 kr per månad motsvarande
uppsägningslön under sex månader. På beloppen har vidare yrkats ränta på
visst sätt.

Staten har bestritt käromålet. Det ekonomiska skadeståndet har inte kunnat
vitsordas till något belopp. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att
skadeståndsskyldighet föreligger har staten yrkat att det allmänna skadestån-
det skall jämkas till noll.

Arbetsdomstolen har på parternas begäran beslutat att i mellandom pröva huruvida staten enligt 18 § andra stycket anställningsskyddslagen är förhindrad att som grund för avskedandet av L.G. åberopa de omständigheter som staten lagt honom till last, nämligen att han dömts för brott enligt vad som angetts ovan.

Staten har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Mellandomsfrågan har, med stöd av 4 kap. 10 § tredje stycket arbetstvistlagen, företagits till avgörande utan huvudförhandling.

Till utveckling av sin talan i mellandomsfrågan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

L.G. har arbetat som polis sedan år 1981. Den 13 september 2004 avskedades han från sin tillsvidareanställning som inspektör vid Polismyndigheten i Västra Götalands län. Dessförinnan hade han den 16 augusti 2004 underrättats om avskedande.

Förbundet gör i första hand gällande att avskedandet skall ogiltigförklaras eftersom det grundats enbart på omständigheter som arbetsgivaren känt till i mer än två månader innan underrättelsen om avskedande lämnades. Den 16 februari 2004 dömdes L.G. av tingsrätten för misshandel, olaga hot, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor och brott mot vapenlagen. Påföljden bestämdes till skyddstillsyn med särskild föreskrift om öppen psykiatrisk vård och behandling i förening med fängelse tre månader. L.G. överklagade domen endast avseende påföljdsfrågan. Den 7 juli 2004 ändrade hovrätten domen på så sätt att fängelsestraffet upphävdes och det bestämdes att skyddstillsynen i stället skulle förenas med dagsböter.

Enligt förbundet har tvåmånadersfristen börjat löpa vid den tidpunkt då arbetsgivaren fick del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande, vilket skedde den 29 mars 2004. Arbetsgivaren underrättade L.G. om avskedande den 16 augusti 2004, dvs. mer än två månader efter den förstnämnda tidpunkten. De omständigheter som ligger till grund för avskedandet får därför inte åberopas.

Syftet med 18 § andra stycket anställningsskyddslagen är att åstadkomma en snabb handläggning av ärenden om avskedande. Arbetsgivaren måste agera skyndsamt när denne anser att det föreligger omständigheter som utgör grund för avskedande. Arbetstagaren skall inte behöva ha hotet om ett eventuellt avskedande hängande över sig under en längre tid. När det gäller händelser som är svåra att genast överblicka för arbetsgivaren framgår av förarbetena (prop. 1973:129 s. 243) att tidsfristen inte torde börja löpa förrän de närmare omständigheterna blivit utredda.

Vid brottslighet som erkänts av arbetstagaren är huvudregeln enligt gällande praxis att tidsfristen enligt tvåmånadersregeln börjar löpa då arbetsgivaren

får kännedom om erkännandet. När det gäller misstanke om brottsligt förfarande som förnekats av arbetstagaren och som är föremål för polisutredning och åtal är huvudregeln enligt gällande praxis i stället att arbetsgivaren har rätt att avvakta en lagakraftvunnen dom i brottmålet. Att arbetstagaren förnekat ett misstänkt brottsligt förfarande innebär dock inte alltid att de närmare omständigheterna kring händelsen är oklara ända till dess en lagakraftvunnen dom föreligger. Om arbetsgivaren på något sätt får klarhet i omständigheterna innan en lagakraftvunnen dom föreligger kan arbetsgivaren inte avvakta den straffrättsliga prövningen innan underrättelse sker (jfr AD 1999 nr 146).

Av tingsrättens dom framgår att L.G., under påstående att han saknat uppsåt att skada målsäganden, förnekade att han gjort sig skyldig till misshandel. Han medgav dock ansvar för vållande till kroppsskada. L.G. erkände således de faktiska omständigheterna. Vidare vitsordade L.G. att han innehaft de vapen och brandfarliga och explosiva varor som åklagaren påstod, men gjorde gällande att han innehaft dessa av oaktsamhet. L.G. erkände således de faktiska omständigheterna även i den delen. L.G. kunde varken erkänna eller förneka åtalet för olaga hot eftersom han på grund av berusning vid tillfället inte mindes vad som hänt.

Enligt förbundets uppfattning är det i L.G:s fall inte fråga om förnekad brottslighet. L.G. erkände de faktiska omständigheterna avseende åtalet för misshandel alternativt vållande till kroppsskada och brott mot vapenlagen samt lagen om brandfarliga och explosiva varor, men ansåg inte att de skulle bedömas på det sätt som åklagaren gjorde gällande. När arbetsgivaren den 29 mars 2004 tog del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande stod det således klart för denne att L.G. erkände de faktiska omständigheterna samt att tingsrätten bedömde gärningarna som misshandel, olaga hot och brott mot vapenlagen samt lagen om brandfarliga och explosiva varor. Det förekom inga svårare bevisfrågor eller rättsliga bedömningar i brottmålet och det förelåg ingen skiljaktig mening. De omständigheter som legat till grund för avskedandet har vid denna tidpunkt klart kunnat överblickas och bedömas av arbetsgivaren. Även den straffrättsliga bedömningen av omständigheterna var klarlagd.

Arbetsgivaren hade också gjort bedömningen att L.G. skulle skiljas från anställningen på grund av de gärningar han var dömd för. Av det yttrande som lämnats till hovrätten av Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnd framgår nämligen att nämnden bedömt att L.G. skulle skiljas från sin anställning, om inte hovrätten i ansvarsdelen i väsentlig mån avvek från tingsrättens bedömning. Det var dock aldrig aktuellt för hovrätten att pröva domen i ansvarsdelen eftersom domen överklagades endast i påföljdsdelen, vilket också var känt för arbetsgivaren.

Det förhållandet att L.G. överklagade tingsrättens dom avseende påföljdsfrågan medför inte att arbetsgivaren i detta fall hade kunnat avvakta en lagakraftvunnen dom från hovrätten. Det kan inte anses rimligt att arbetstagaren i ett fall där de faktiska omständigheterna är erkända och kända för arbetsgivaren samt domen överklagas endast avseende påföljden skall

behöva leva i ovisshet under längre tid beträffande arbetsgivarens inställning i frågan om anställningens bestånd.

De omständigheter som legat till grund för avskedandet har vid den tidpunkt då arbetsgivaren tog del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande klart kunnat överblickas och bedömas av arbetsgivaren. Utgångspunkt för beräkning av tvåmånadersfristen skall därför vara den 29 mars 2004.

Staten

Staten bestrider att tidpunkten för tvåmånadersregeln skall räknas från det att arbetsgivaren fick del av tingsrättens dom. Det görs gällande att tvåmånadersfristen skall räknas från den tidpunkt då hovrättens dom vann laga kraft, dvs. den 5 augusti 2004. L.G. delgavs underrättelse om avskedande den 27 augusti 2004. Underrättelsen har därmed skett inom den föreskrivna tvåmånadersfristen och statens möjlighet att åberopa den brottslighet som L.G. dömts för till grund för avskedandet har inte gått förlorad.

I sådana fall där arbetstagaren är misstänkt för brottslig handling börjar tvåmånadersfristen enligt gällande praxis att löpa först sedan de närmare omständigheterna har blivit utredda och arbetsgivaren kan överblicka situationen. Så anses vara fallet när arbetstagaren erkänt brott och arbetsgivaren fått reda på erkännandet (AD 1980 nr 102). När arbetstagaren förnekat brott räknas fristen från den tidpunkt då den fällande brottmålsdomen vunnit laga kraft (AD 1976 nr 51). Det finns inte något stöd i rättspraxis för att tidpunkten för tvåmånadersfristen skall beräknas på det sätt som förbundet har gjort gällande.

Staten bestrider att de faktiska omständigheterna varit klarlagda vid meddelandet av tingsrättens dom genom att L.G., enligt förbundets mening, medgett de faktiska omständigheterna. L.G. har förnekat uppsåt, och vid bedömningen av vilket brott som föreligger skall såväl subjektiva som objektiva brottsrekvisit vara uppfyllda. Enligt vad som antecknats i tingsrättens dom förnekade L.G. att han gjort sig skyldig till misshandel, eftersom han saknade uppsåt att skada målsäganden. Han medgav ansvar för vållande till kroppsskada, dock inte grovt brott. Vad gäller brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt brott mot vapenlagen medgav L.G. endast att han av oaktsamhet innehåft de föremål som åklagaren påstått, varför gärningarna enligt honom skulle bedömas som ringa. Beträffande åtalet för olaga hot uppgav L.G. att han varken kunde erkänna eller förneka brott och att anledningen till detta var att han på grund av berusning vid det aktuella tillfället inte mindes händelsen. L.G. har alltså inte beträffande något av de åtalade brotten erkänt den brottslighet som lagts honom till last och han har mot sitt förnekande dömts till ansvar för misshandel. Vid bedömningen av om L.G. skall skiljas från sin anställning eller inte är det av betydelse vilket brott han genom en laga kraftvunnen dom dömts för. Arbetsgivaren har därför inte med ledning av vad som framgår av tingsrättens dom kunnat överblicka de omständigheter som legat till grund för avskedandet.

Ett överklagande av en tilltalad får ändras under processen i hovrätten och det har sålunda stått L.G. fritt att under överklagandetiden ändra sitt yrkande i hovrätten till att även omfatta skuldfrågan. I litteraturen har framförts den uppfattningen att yrkanden rörande skuldfrågan som framställs på ett sent stadium i handläggningen och som går utöver den ram som själva överklagandet har dragit upp kan gå förbi de begränsningar för prövningen av skuldfrågan som föreskrivs i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken (Fitger, Rättegångsbalken, s. 51:29 och 51:79). Inget hindrar heller att åklagaren efter överklagandetidens utgång genom anslutningsöverklagande yrkar på frikännande dom för den tilltalade.

Av 51 kap. 23 a § rättegångsbalken framgår att hovrätten är skyldig att självmant pröva skuldfrågan i sådana fall där tingsrättens dom endast överklagas vad gäller påföljdsfrågan och något av de s.k. genombrottsrekvisit som uppställs i paragrafen är uppfyllt. Detta kan bli aktuellt om det föreligger resningsgrund eller domvilla eller målets utgång uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag. Till skillnad från vad som gäller beträffande misstag som grund för prövningstillstånd i Högsta domstolen behöver misstag som genombrottsrekvisit inte vara grovt. Begreppet misstag har en mycket stor räckvidd och misstagsrekvisitet kan därför innebära en risk för att 51 kap. 23 a § rättegångsbalken får en tillämpning som inte lämnar mycket kvar av huvudregeln om prövningsbegränsning (Welamson, Rättegång VI, 3:e uppl., s. 63).

Även sedan arbetsgivaren har tagit del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande har det således funnits utrymme för att skuldfrågan i hovrätten skulle kunna komma i ett annat läge än i tingsrätten. Det måste här understrykas att det aldrig kan ligga i en arbetstagares intresse att arbetsgivaren väljer en så ingripande åtgärd som ett avskedande innan den händelse som ligger till grund för beslutet har blivit helt klarlagd. Det synsätt som förbundet företräder i den nu aktuella frågan innebär också att tillämpningen av tvåmånadersregeln kompliceras på ett sätt som inte är försvarligt. Av nu angivna skäl har arbetsgivaren därför haft rätt att i föreliggande fall dröja med underrättelse om avskedande i avvaktan på att hovrättens dom vann laga kraft.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att avskedandet stått i strid med tvåmånadersregeln gör staten gällande att det förelegat synnerliga skäl för att arbetsgivaren ändå skall få återropa den brottslighet som L.G. dömts för till grund för avskedandet. Hovrätten konstaterade i sin dom att straffvärdet för den samlade brottslighet som L.G. fällt till ansvar för motsvarade fängelse sex månader. L.G. har genom sitt handlande på ett grovt sätt brutit mot anställningsavtalet och mot den bakgrunden framstår det enligt staten som stötande om han av formella skäl får behålla anställningen.

Förbundet

Av 51 kap. 23 a § rättegångsbalken framgår att om tingsrätten har funnit att den tilltalade skall dömas för den åtalade gärningen och domen överklagas bara beträffande annat än denna fråga skall hovrätten pröva skuldfrågan

endast om något s.k. genombrottsrekvisit är tillämpligt. Det krävs således att det föreligger grund för resning eller liknande, vilket innebär att möjligheten för hovrätten att pröva skuldfrågan i denna typ av fall är ytterst begränsad. Inget av nämnda rekvisit var tillämpligt i nu aktuellt fall. Tiden för L.G. att överklaga tingsrättens dom löpte ut den 8 mars 2004. När L.G:s överklagande inkom till Rikspolisstyrelsens ansvarsnämnd den 29 mars 2004 hade överklagandetiden således löpt ut, varför det efter den tidpunkten inte fanns utrymme för L.G. att komplettera sitt yrkande i hovrätten till att även omfatta skuldfrågan. Det föreligger inte heller några omständigheter som kunnat föranleda åklagaren att i detta fall yrka frikännande dom genom anslutningsöverklagande efter överklagandetidens utgång. Vid sådant förhållande har utrymmet för att hovrätten skulle komma att pröva skuldfrågan i princip varit obefintligt.

Förbundet bestrider att det förelegat synnerliga skäl för arbetsgivaren att få återropa den aktuella brottsligheten som grund för avskedandet. Syftet med denna undantagsregel är att undvika klart stötande resultat. I de fall regeln har tillämpats har det varit fråga om grövre brottslighet med högt straffvärde och arbetsgivaren har avvaktat med underrättelse och avskedande på begäran av arbetstagaren. Den brottslighet som L.G. är dömd för kan inte anses vara så grov och ha ett så högt straffvärde att det skulle anses vara stötande om han fick behålla anställningen med tillämpning av tvåmånadersregeln. Det skall även beaktas att L.G. skött sitt arbete utan anmärkning och att brotten har begåtts utom anställningen samt att det gått lång tid sedan brotten begicks. Det måste också beaktas att L.G. under en längre tid lidit av alkoholsjukdom och allvarliga psykiska problem samt att brotten begicks under alkoholpåverkan.

Domskäl

Twisten

Den 13 september 2004 avskedades L.G. från sin anställning som inspektör vid Polismyndigheten i Västra Götalands län. Av den skriftliga motiveringen till beslutet om avskedandet framgår att arbetsgivaren gjort bedömningen att L.G. genom de gärningar han dömts för såväl grovt åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren som visat sådan olämplighet för polistjänsten att förutsättningarna för avskedande var uppfyllda.

Förbundet har gjort gällande att avskedandet skall ogiltigförklaras redan av det skälet att det grundas enbart på omständigheter som arbetsgivaren känt till i mer än två månader innan underrättelse om avskedande lämnades (18 § andra stycket anställningsskyddslagen). Enligt förbundet har fristen börjat löpa vid den tidpunkt då arbetsgivaren fick del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande, vilket var den 29 mars 2004. Underrättelse har med denna utgångspunkt inte skett inom tvåmånadersfristen.

Staten har bestritt att avskedandet står i strid med bestämmelsen i 18 § andra stycket anställningsskyddslagen. Staten har hävdat att fristen inte har börjat löpa förrän lagkraftvunnen dom i brottmålet förelåg, dvs. den 5 augusti

2004. Eftersom L.G. enligt staten fick del av underrättelsen om avskedande den 27 augusti 2004, anser sig staten ha haft rätt att till grund för avskedandet åberopa de brott L.G. dömts för.

Brottmålet i korthet

Den 29 juli 2003 väcktes åtal mot L.G. för olaga hot, misshandel alternativt vållande till kroppsskada (grovt brott), brott mot vapenlagen samt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor. Gärningsbeskrivningarna hade följande innehåll.

1. Olaga hot

L.G. har den 22 april 2003 i sin och hustrun E.L:s gemensamma bostad i Göteborg hotat E.L. genom att till henne uttala avsikten att slå in pannbenet på henne samtidigt som han knutit båda händerna framför henne, vilket allt varit ägnat att hos henne framkalla allvarlig fruktan för egen säkerhet till person.

2. Misshandel alternativt vållande till kroppsskada (grovt brott)

L.G. har troligen den 11 maj 2001 i sin och hustrun E.L:s gemensamma bostad i Göteborg misshandlat E.L. genom att med kraft kasta eller knuffa henne mot diskbänken i köket varvid hon slagit i vänster överarm så att den brutits och hon åsamkats stark smärta varefter han utan beaktansvärt skäl fortsatt att dra och rycka i hennes armar trots hennes smärtyttringar. Alternativt har L.G. genom det beskrivna beteendet, som innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, av oaktsamhet åsamkat E.L. armbrottet.

3. Brott mot vapenlagen

L.G. har under okänd tidsrymd fram t.o.m. den 24 april 2003 i sin bostad i Göteborg uppsåtligt innehaft en gaspistol Valtro kaliber 9 mm och en gasrevolver Arminius kaliber 9 mm utan att ha rätt till det.

4. Brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor

L.G. har under flera års tid fram t.o.m. den 24 april 2003 i sin lägenhetsbostad i flerfamiljshus i Göteborg uppsåtligt eller av oaktsamhet förvarat ett kg sprängdeg, 7 meter krutstubin och 21 sprängkapslar/-patroner utan att ha tillstånd till det.

Enligt vad som finns antecknat i tingsrättens dom hade L.G. följande inställning till åtalet. Beträffande åtalet för olaga hot kunde han varken erkänna eller förneka brott eftersom han på grund av berusning vid tillfället inte mindes vad som hände. När det gäller åtalet för misshandel alternativt vållande till kroppsskada (grovt brott) förnekade L.G., under påstående att han saknat uppsåt att skada målsäganden, att han gjort sig skyldig till misshandel. Han medgav ansvar för vållande till kroppsskada, dock inte grovt brott. När det slutligen gäller åtalen för brott mot vapenlagen och brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor vitsordade L.G. att han innehaft de vapen och explosiva varor som åklagaren påstått. Han gjorde

dock, under åberopande av att han innehaft godset av oaktsamhet, gällande att gärningarna skulle bedömas som ringa.

L.G. dömdes av Göteborgs tingsrätt den 16 februari 2004 för misshandel, olaga hot, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt brott mot vapenlagen i enlighet med åtalet. Påföljden bestämdes till skyddstillsyn med särskild föreskrift om att L.G. skulle underkasta sig den öppna psykiatrisk vård och behandling som den lokala kriminalvårdsmyndigheten i samråd med läkare finner nödvändig, förenad med tre månaders fängelse. L.G. överklagade domen och yrkade, enligt vad som finns antecknat i hovrättens dom, att påföljden skulle bestämmas till enbart skyddstillsyn med föreskrift om behandling. I dom den 7 juli 2004 ändrade Hovrätten för Västra Sverige tingsrättens dom i den överklagade delen endast på så sätt att fängelsestraffet upphävdes och skyddstillsynen förenades i stället med femtio dagsböter. I påföljdsdelen beaktades bl.a. ett i hovrätten inhämtat yttrande från Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnd, av vilket framgick att nämnden gjorde bedömningen att L.G. skulle komma att skiljas från sin anställning om inte hovrätten i ansvarsdelen i väsentlig mån avvek från tingsrättens bedömning.

Tvåmånadersregeln

Enligt 18 § andra stycket anställningsskyddslagen får ett avskedande inte grundas enbart på omständigheter som arbetsgivaren har känt till mer än två månader innan underrättelse enligt 30 § samma lag lämnats eller, om någon sådan underrättelse inte lämnats, två månader före tidpunkten för avskedandet. Arbetsgivaren får dock grunda avskedandet enbart på omständigheter som han har känt till i mer än två månader, om tidsöverdraget berott på att han på arbetstagarens begäran eller med dennes medgivande dröjt med underrättelsen eller avskedandet eller om det finns synnerliga skäl för att omständigheterna får åberopas. Motsvarande bestämmelse finns beträffande uppsägning i 7 § fjärde stycket anställningsskyddslagen.

Den nu berörda tidsfristen i anställningsskyddslagen var ursprungligen en månad. Den 1 januari 1994 förlängdes tiden till två månader. Någon ändring av den praxis som utvecklats när det gäller sättet att beräkna utgångspunkten för fristen var emellertid inte avsedd (prop. 1993/94:67 s. 64).

I 30 § anställningsskyddslagen anges att en arbetsgivare som vill avskeda en arbetstagare på grund av omständigheter som hänför sig till arbetstagaren personligen skall underrätta arbetstagaren om detta minst en vecka i förväg.

Som Arbetsdomstolen uttalat i flera tidigare domar är syftet med den nu aktuella regeln att åstadkomma en snabb handläggning av ärenden om uppsägning eller avskedande. Arbetsgivaren måste alltså reagera skyndsamt när han anser att det föreligger något förhållande som ger anledning att skilja arbetstagaren från anställningen. Arbetstagaren skall nämligen inte under längre tid än nödvändigt behöva sväva i ovisshet beträffande arbetsgivarens inställning i frågan om anställningen skall bestå eller inte (se AD 1992 nr 145 med där gjorda hänvisningar).

Enligt vad som angavs i motiven till 1974 års anställningsskyddslag (prop. 1973:129 s. 243, jfr prop. 1981/82:71 s. 125) kan det dock inträffa händelser som inte kan överblickas genast, och i sådana fall torde inte tidsfristen börja löpa förrän de närmare omständigheterna har blivit utredda. Tvåmånadersfristen får dock från principiella utgångspunkter inte någon annan innebörd i de svåröverblickbara fallen än i de klara och okomplicerade situationerna. Skillnaden är bara den att fristen i det ena fallet börjar löpa när händelsen inträffar och i det andra fallet när de närmare omständigheterna har blivit utredda (se t.ex. AD 1984 nr 109).

När det gäller ett misstänkt brottsligt förfarande som förnekats av den anställde och som lett till polisutredning och åtal, har arbetsgivaren som huvudregel rätt att avvakta en lagakraftvunnen dom i brottmålet (se bl.a. AD 1976 nr 51). Det kan dock tänkas att en arbetsgivare, trots att arbetstagaren förnekat vad som lagts honom till last, vinner klarhet i omständigheterna kring en händelse på annat sätt än genom en sådan dom, exempelvis genom en intern utredning av händelsen. I sådant fall torde arbetsgivaren, om han väljer att åberopa händelsen som sådan till grund för att skilja arbetstagaren från anställningen, inte kunna avvakta en lagakraftvunnen dom i vilken händelsen prövats (se AD 1999 nr 146). Arbetsgivaren torde dock ha rätt att avvakta det slutliga resultatet av den vidtagna utredningen, i vart fall om utredningsåtgärderna i allt väsentligt ter sig rimliga för att utreda omständigheterna (se t.ex. AD 2005 nr 44). Det kan tilläggas att för det fall det inte är händelsen som sådan som åberopas som grund för att skilja arbetstagaren från anställningen utan det förhållandet att arbetstagaren dömts för allvarlig brottslighet kan arbetsgivaren ha rätt att avvakta en lagakraftvunnen dom i brottmålet även om det föreligger en gedigen utredning av omständigheterna i form av polisens förundersökning (se AD 2004 nr 9).

Om det varit fråga om ett brottsligt förfarande som erkänts av den anställde har arbetsgivaren inte endast på grund av att förfarandet utretts av polis och åklagare ansetts berättigad att avvakta lagakraftvunnen dom. I sådant fall kan tvåmånadersfristen börja löpa när arbetsgivaren får kännedom om erkännandet. I fall av erkänd brottslighet måste man å ena sidan ta hänsyn till arbetstagarens befogade intresse av att få ett snabbt besked från arbetsgivaren om hur denne ställer sig till hans brottslighet. Men arbetsgivaren har också ett befogat intresse av att inte tvingas till ställningstaganden på ett beslutsunderlag som senare kan visa sig felaktigt eller på annat sätt otillförlitligt (se AD 1980 nr 102).

Förbundet har i förevarande mål gjort gällande att staten inte haft rätt att vänta med underrättelse om avskedande till dess lagakraftvunnen dom i brottmålet förelåg, eftersom det redan den 29 mars 2004, när staten fick del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande, stod klart att L.G. erkände de faktiska omständigheterna och att tingsrätten bedömde gärningarna som misshandel, olaga hot, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt brott mot vapenlagen. Det har, enligt förbundet, i princip varit uteslutet att hovrätten skulle komma att pröva skuldfrågan eftersom L.G. endast överklagade domen i påföljdsdelen.

Staten har bestritt att L.G. erkänt den brottslighet som lagts honom till last samt hävdade att det även sedan arbetsgivaren tagit del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande funnits utrymme för att skuldfrågan i hovrätten skulle kunna komma i ett annat läge än i tingsrätten. Statens uppfattning är därför att tvåmånadersfristen skall beräknas med utgångspunkt från den 5 augusti 2004 då hovrättens dom vann laga kraft.

Enligt förbundet underrättades L.G. om avskedande, i enlighet med 30 § anställningsskyddslagen, den 16 augusti 2004. Statens uppfattning är att L.G. delgavs underrättelse om avskedande den 27 augusti 2004.

Det saknar emellertid i detta sammanhang betydelse om L.G. underrättades om avskedande den 16 eller 27 augusti 2004. För det fall Arbetsdomstolen, i enlighet med förbundets inställning, kommer fram till att den 29 mars 2004 skall tjäna som utgångspunkt för beräkning av tvåmånadersfristen har underrättelsen, oavsett vid vilken av ovan nämnda tidpunkter som L.G. underrättades, inte skett inom tvåmånadersfristen. Om Arbetsdomstolen däremot, i enlighet med statens uppfattning, kommer fram till att tvåmånadersfristen skall beräknas med utgångspunkt från den 5 augusti 2004 blir slutsatsen i stället att underrättelsen har skett inom tvåmånadersfristen oavsett om L.G. underrättades om avskedande den 16 eller den 27 augusti 2004.

För att kunna bedöma om staten på grund av tvåmånadersregeln är förhindrad att till grund för avskedandet åberopa den brottslighet som lagts L.G. till last är det enligt domstolens mening, mot bakgrund av vad parterna anfört, nödvändigt att ta ställning till frågan om L.G:s inställning till den åtalade brottsligheten innebär att han har erkänt eller förnekat densamma. Det finns också anledning att redogöra något för omfattningen av hovrättens prövning vid en överklagad brottmålsdom.

Innebär L.G:s inställning att han har erkänt eller förnekat den brottslighet som lagts honom till last?

För att någon skall kunna dömas för brott krävs att både objektiva och subjektiva rekvisit är uppfyllda. Till de subjektiva rekvisiten räknas uppsåt och oaktsamhet. Utgångspunkten är att brottsbeskrivningar skall, om inte annat sägs, förstås så att ett uppsåtsrekvisit är underförstått. För att en gärning skall var straffbar trots att inte uppsåt utan enbart oaktsamhet kan läggas gärningsmannen till last måste i brottsbeskrivningen uttryckligen stadgas att oaktsamhet är tillräckligt. En gärning kan trots att den uppfyller rekvisiten för ett brott vara undantagen så att den inte är brottslig, tex. på grund av att det varit fråga om nödvärn eller någon annan ansvarsfrihetsgrund.

I brottmål måste rätten pröva frågan om erkännande föreligger eller inte. Om den tilltalade erkänner, måste rätten försöka klarlägga innebörden av erkännandet, dvs. om den tilltalade, som kanske endast uttalat att han erkänner brottet, med detta erkännande avsett alla de i gärningen ingående omständigheterna, dvs. även att han haft uppsåt, och avsaknaden av ansvarsfrihetsgrun-

der. Det är inte säkert att den tilltalade förstått dessa olika moment utan missförstått vad ett erkännande innebär. Han kan ha förväxlat ett medgivande av åtalet med ett vitsordande av de faktiska händelserna. Han kan ha erkänt att han begått handlingen, men inte känt till kraven på uppsåt eller oaktsamhet. Om tolkningen av den tilltalades uppgifter leder fram till att han förnekat något i gärningen ingående moment eller anfört avsaknad av subjektiva rekvisit eller någon ansvarsfrihetsgrund anses det att han har förnekat gärningen.

Av tingsrättens dom framgår att L.G. vitsordade de faktiska omständigheterna beträffande åtalen för misshandel, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt brott mot vapenlagen men förnekade uppsåt samt att han beträffande åtalet för olaga hot på grund av berusning vid gärningstillfället varken kunde erkänna eller förneka brott. Mot bakgrund av vad som anförts innebär L.G:s inställning till åklagarens gärningspåståenden att han i rättslig mening har förnekat de brott han åtalats för.

Något om omfattningen av hovrättens prövning med anledning av en överklagad brottmålsdom

I målet är ostridigt att tingsrättens dom i brottmålet meddelades den 16 februari 2004 samt att staten tog del av domen och L.G:s överklagande den 29 mars 2004. En brottmålsdom får enligt 51 kap. 1 § rättegångsbalken överklagas av part inom tre veckor från den dag då domen meddelades. Om ena parten har överklagat tingsrättens dom, har motparten enligt 51 kap. 2 § samma lag rätt till anslutningsöverklagande, innebärande att han kan överklaga domen inom en vecka från den dag då den ordinära klagotiden gick ut.

Utredningen i målet ger vid handen att såväl den ordinära tiden för överklagande som tiden för anslutningsöverklagande hade löpt ut den 29 mars 2004 då staten fick del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande. L.G:s överklagandeskrift har inte utgjort processmaterial i Arbetsdomstolen. Det har dock inte framkommit annat än att det yrkande som vid nämnda tidpunkt framställdes i hovrätten var L.G:s yrkande om att påföljden skulle bestämmas till enbart skyddstillsyn med föreskrift om behandling.

Parterna har olika uppfattning när det gäller frågan om hovrätten, mot bakgrund av L.G:s överklagande, utöver påföljdsfrågan även hade kunnat pröva om L.G. gjort sig skyldig till den aktuella brottsligheten. De har därvid i huvudsak uppehållit sig vid bestämmelsen i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken. Det kan tilläggas att de begränsningar som i övrigt gäller för hovrättsprocessen framgår av 51 kap. 24-25 §§ rättegångsbalken.

I brottmål gällde tidigare att hovrättens prövning av en gärning som omfattades av överklagandet inte var begränsad av vad klaganden yrkat. Genom införandet år 1989 av 51 kap. 23 a § rättegångsbalken har emellertid gjorts ett betydelsefullt undantag härifrån.

Bestämmelsen innebär att hovrätten, då en dom överklagats bara beträffande annat än skuldfrågan, inte får pröva skuldfrågan annat än i undantagsfall, nämligen om något av de tre s.k. genombrottsrekvisit som nämns i bestämmelsen är tillämpligt. Ett genombrottsrekvisit är uppfyllt, om det i ansvarsdelen föreligger något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning eller medföra undanröjande av domen på grund av domvilla eller om målets utgång vid tingsrätten uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag. Till skillnad från vad som gäller beträffande misstag som grund för prövningstillstånd i Högsta domstolen behöver misstag som genombrottsrekvisit inte vara grovt. Vid tillämpning av genombrottsrekvisiten behöver hänsyn inte tas till andra omständigheter än sådana som återopats av part.

Bestämmelsen i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken fick sin slutliga utformning i enlighet med Lagrådets förslag, enligt vilket regleringen skulle byggas upp så att den avsåg skuldfrågan i hela dess vidd, dvs. inbegripa inte bara det objektiva händelseförloppet i gärningsbeskrivningen utan även subjektiva rekvisit och andra straffrättsligt inverkan omständigheter, såsom preskription och nödvärn. Däremot skulle hovrätten inte vara bunden av tingsrättens brottsrubricering (prop. 1988/89:95 s. 93 f.).

Att hovrätten är obunden av tingsrättens brottsrubricering kan i vissa fall leda till tillämpningssvårigheter. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 1995 s. 226 uttalat att det visserligen är klart att, om den tilltalade godtar vad tingsrätten har lagt honom till last eller åtminstone inte för talan på någon punkt med anknytning till det åtalade händelseförloppet utan endast överklagar tingsrättens dom i vad avser den rättsliga bedömningen av brottsrubriceringsfrågan, hovrätten har att utgå från tingsrättens bedömning beträffande alla omständigheter som är hänförliga till skuldfrågan i den mening som anges i lagmotiven. Om exempelvis en tilltalad som har dömts för stöld godtar vad tingsrätten funnit utrett beträffande tillgreppet men gör gällande att detta är att anse som ringa och följaktligen bör bedömas som snatteri, skall enligt Högsta domstolen endast den rättsliga betydelsen av de omständigheter som tingsrätten funnit utredda samt påföljdsfrågan prövas i hovrätten, såvida inte något genombrottsrekvisit föreligger. Saken kommer emellertid, påpekade Högsta domstolen, i ett annat läge om en försvårande omständighet av betydelse för brottsrubriceringen har anknytning till det åtalade händelseförloppet. Högsta domstolen angav som exempel att en tilltalad dömts för en stöld som bedömts som grov med hänsyn till att tingsrätten funnit att tillgreppet i enlighet med vad åklagaren påstått skett efter intrång i bostad. Om den tilltalade överklagar domen i vad avser brottsrubriceringen och därvid visserligen erkänner tillgreppet men gör gällande att något intrång i bostad inte ägt rum eller att han i vart fall inte haft uppsåt till något sådant intrång, skall enligt Högsta domstolen det påståendet prövas. Men dessutom innebär överklagandet enligt Högsta domstolen i detta fall att skuldfrågan i sin helhet kommer under hovrättens bedömning; den tilltalade måste anses ha överklagat domen beträffande frågan om han skall dömas för den åtalade gärningen – låt vara på en särskild punkt – och bestämmelsen i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken är därmed inte tillämplig. – Problem vid tillämpningen av paragrafen orsakas också av att vissa försvårande och förmildrande omständigheter har betydelse både för bedömningen av skuldfrågan och för bedömning

av påföljdsfrågan, t.ex. att den tilltalade visat särskild hänsynslöshet eller att han blivit provocerad (se även NJA 1995 s. 661).

Är staten på grund av tvåmånadersregeln förhindrad att till grund för avskedandet av L.G. åberopa den aktuella brottsligheten?

Staten har i förevarande fall som grund för avskedandet åberopat det förhållandet att L.G. dömts för brott enligt ovan redovisade gärningsbeskrivningar. Det har inte framkommit annat än att arbetsgivarens beslut i avskedandefrågan varit helt beroende av de allmänna domstolarnas bedömning av L.G:s agerande. För det fall den slutliga utgången i brottmålet hade blivit i enlighet med L.G:s erkännande, dvs. om han fällts till ansvar för vållande till kroppsskada samt brott mot vapenlagen och lagen om brandfarliga och explosiva varor, ringa brott, framstår det som osäkert om L.G. skulle ha blivit avskedad. Av personalansvarsnämndens yttrande till tingsrätten framgår nämligen att L.G. skulle komma att skiljas från sin anställning om inte hovrätten i ansvarsdelen i väsentlig mån avvek från tingsrättens bedömning.

Arbetsdomstolen har i det föregående kommit fram till att L.G:s inställning till åtalet innebär att han förnekat de brott han åtalats för. Som tidigare anförts är huvudregeln i ett sådant fall att arbetsgivaren har rätt att avvakta en lagakraftvunnen dom i brottmålet. Frågan är om omständigheterna i det förevarande fallet är sådana att arbetsgivaren skall anses ha känt till de omständigheter som avskedandet grundade sig på redan då arbetsgivaren fick del av tingsrättens dom och L.G:s överklagande.

Som framgår av hovrättens dom har endast påföljdsfrågan, till följd av L.G:s överklagande, varit föremål för hovrättens prövning. På sätt som redovisats ovan kan emellertid ett överklagande, som till synes endast tar sikte på en påföljdsfråga eller en fråga om brottsrubricering, innehålla en sådan motivering till överklagandet att hovrätten trots regleringen i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken faktiskt måste pröva frågan om den tilltalade har begått gärningen, dvs. utan att något genombrottsrekvisit är för handen. Situationen kan givetvis bli densamma om de omständigheter som åberopas i hovrätten utgör skäl att tillämpa något genombrottsrekvisit i nämnda bestämmelse.

På grund av de svårigheter som alltså kan uppstå när det gäller att bedöma vilken del av ett överklagat brottmål som rent faktiskt kan komma att omfattas av hovrättens prövning i det enskilda fallet kan det enligt Arbetsdomstolens mening, när det är fråga om förnekad brottslighet, inte krävas att en arbetsgivare på grundval av överklagandeskriftens utformning försöker bilda sig en uppfattning om vilka frågor som kan bli föremål för hovrättens prövning och utifrån detta tar ställning till om omständigheterna är tillräckligt utredda för att arbetsgivaren skall kunna överblicka situationen och bedöma om det finns skäl för avskedande.

Mot den angivna bakgrunden finns det, enligt Arbetsdomstolens mening, inte anledning att i ett fall som det förevarande frångå huvudregeln om att arbetsgivaren har rätt att avvakta lagakraftvunnen dom i brottmålet innan ställning

tas till frågan om avskedande. Bestämmelsen i 18 § andra stycket anställningsskyddslagen har därmed inte utgjort något hinder mot att åberopa den aktuella brottsligheten som grund för avskedandet av L.G.

Staten har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen. Av 18 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken följer att beslut om ersättning för rättegångskostnader meddelas först när rätten avgör målet. Eftersom ett mål inte avgörs slutligt genom mellandom kan statens yrkande om ersättning för rättegångskostnader inte prövas i detta sammanhang.

Domslut

Arbetsdomstolen förklarar att staten genom Rikspolisstyrelsen inte på grund av regeln i 18 § andra stycket anställningsskyddslagen är förhindrad att som grund för avskedandet av L.G. åberopa det förhållandet att L.G. dömts för misshandel, olaga hot, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt brott mot vapenlagen genom en dom som den 5 augusti 2004 vunnit laga kraft.

Ledamöter: Inga Åkerlund, Ulrika Stenbeck Gustavson, Berndt Molin, Peter Jeppsson, Agnes Günther, Thomas Fredén och Bo Almgren. Enhälligt.

Sekreterare: Annica Hellström